

**СЧЕТОВОДНИ ПОДХОДИ ПРИ ОТЧИТАНЕ НА
ЕКСПЛОАТАЦИОНЕН ЛИЗИНГ ПО УСЛОВИЯТА
НА СС 17 – ЛИЗИНГ В ТРАНСПОРТНО
ПРЕДПРИЯТИЕ**

Доц. д-р Валентина Станева

ВТУ „Тодор Каблешков

e-mail: valiastaneva@abv.bg

Ключови думи:	Резюме
<p>Експлоатационен лизинг</p> <p>Счетоводни подходи</p> <p>Транспортно предприятие</p> <p>Лизингополучател</p> <p>Лизингодател</p>	<p>Лизинговите договори са утвърден начин за осигуряване на стопанската дейност в транспортните предприятия. От 01.01.2019 г. влезе в действие новият МСФО 16 Лизинг, чрез който се въведоха нови принципи за признаване, измерване и представяне на лизинговите сделки. Последвалата актуализация на българския Счетоводен стандарт 17 – Лизинг¹ въведе условието признаването на разходите и приходите по експлоатационен (оперативен) лизинг да се осъществява по линейния метод за целия срок на неговото действие (включително когато не се осъществяват на тази база), освен ако друга системна база е по-представителна и отразява по-точно времевия модел на използване на актива, обект на експлоатационен лизинг.</p> <p>Целта на настоящия доклад е да се представят счетоводни подходи за интерпретация и възможностите за практическо приложение на промяната по условията на договори за експлоатационен лизинг, както и оповестяването им във финансовите отчети на транспортно предприятие в съответствие с новите изисквания на СС 17 – Лизинг.</p>
<p>JEL: M41</p>	

Придобиването на активи по условията на лизингов договор е една от съвременните възможности, използвани най-често в стопанската практика у нас от транспортните предприятия². За осчетоводяване на този вид сделки, освен общите правила в Закона за счетоводството, важат и правилата, установени в зависимост от използваната счетоводна база за съставяне на финансови отчети – приложимите международни или национални счетоводни стандарти.

¹ Приети с ПМС № 27/14.02.2019 г., обн., ДВ, бр. 15/19.02.2019 г., в сила от 23.02.2019 г.

² Статистика на БНБ.

С ПМС № 27/14.02.2019 г. бяха приети последните изменения в Счетоводен стандарт 17 – *Лизинг* (СС 17 – *Лизинг*), които основно засегнаха частта за използване на експлоатационен (оперативен) лизинг, като опит за хармонизиране на изискванията с тези, въведени с Международен стандарт за финансова отчетност 16 *Лизинг* (МСФО 16 *Лизинг*).

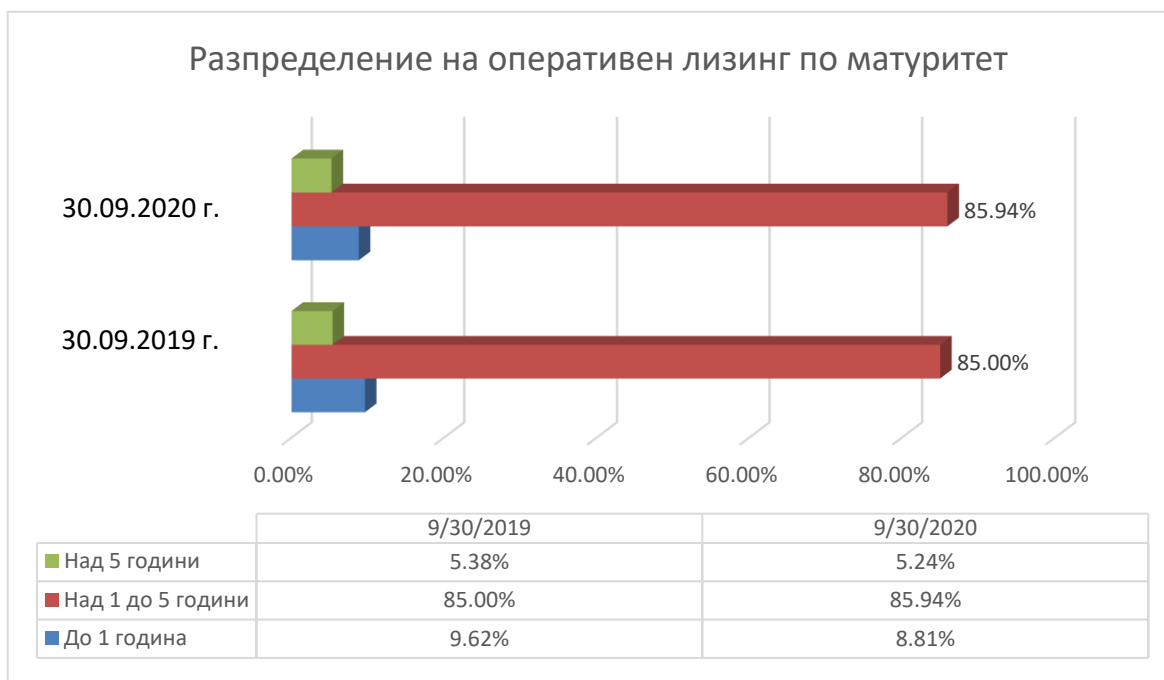
Според приложимия национален СС 17 – *Лизинг* лизинговият договор е споразумение, по силата на което лизингодателят предоставя на лизингополучателя срещу еднократно плащане или серия от плащания правото да ползва актив за договорен срок. Лизингът може да се класифицира като финансов, експлоатационен (оперативен) и неотменим в зависимост от технологията на лизинговата операция. Класификацията се осъществява в началото на лизинга на базата на определени критерии. При всяка промяна на условията по лизинговия договор, с която се променят критериите, се извършва нова класификация на договора. Особеност е, че тези критерии са свързани със същността на лизинговия договор, а не с неговата юридическа форма, което е практическа интерпретация на счетоводния принцип за „предимство на съдържанието пред формата“.

Данните на БНБ към 30.09.2019 г. и към 30.09.2020 г. потвърждават разпределението на нетната стойност на вземанията по договори за оперативен лизинг, което по тип активи, които се използват преимуществено от транспортните предприятия, е, както следва:

Видно от данните, основните ползватели на оперативния лизинг са транспортните предприятия, които използват товарни, лекотоварни и леки автомобили. Отчита се слабо увеличение от 81,05% на 30.09.2019 г. до 82,36% на 30.09.2020 г. Това обяснява целта на настоящото изследване, насочено към транспортните предприятия.

Когато се разглежда оперативният лизинг по матуритет (период), то разпределението е, както следва:

Данните потвърждават факта, че оперативният лизинг на транспортни средства се осъществява за срок на наемане от 1 до 5 години.

Лизинговият договор се класифицира като **финансов лизинг**, когато:

- наемодателят прехвърля на наемателя собствеността върху актива в края на договорения срок;
- наемателят притежава опция за закупуване на актива на цена, която се очаква да бъде значително по-ниска от справедливата стойност към датата, на която опцията става изпълнима, като в началото на лизинговия договор в голяма степен е сигурно, че опцията ще бъде упражнена;
- срокът на лизинговия договор покрива по-голямата част от икономическия живот на актива, дори ако правото на собственост не е прехвърлено;
- в началото на лизинговия договор сегашната стойност на минималните лизингови плащания се равнява на справедливата стойност на наетия актив;

- наетите активи имат специфичен характер, като само наемателят може да ги експлоатира без извършването на съществени модификации.

Най-често финансовият лизинг се свързва с изпълнението на лизингови договори за моторни превозни средства, но могат да бъдат и други активи, като алтернатива на договорите за кредит, при недостиг на собствени средства.

Неотменимният лизингов договор, който се явява специфичен за транспортните предприятия с изключенията за неговата отмяна, се прилага само в предварително конкретизирани случаи:

- при настъпването на някакво непредвидено обстоятелство;
- с разрешението на наемодателя;
- ако наемателят сключи нов лизингов договор за същия или за равностоеен актив със същия наемодател; или
- при изплащане от страна на наемателя на такава допълнителна сума, която от самото начало осигурява в голяма степен продължаването на лизинговия договор.

Всеки друг лизингов договор, при който не се покриват изискванията за финансов лизинг по СС 17 – *Лизинг*, се класифицира като **експлоатационен (оперативен) лизинг**. Тук важното е да се отчете, че **собствеността не се прехвърля** от лизингодателя (наемодател) на лизингополучателя (наемател), което доближава проявлението на договора до характеристиките на наемен договор. В рамките на действащия лизингов договор е възможно да се прилагат стимули от страна на наемодателя към наемателя. Това обикновено са плащания или възстановени суми, или поемане от страна на наемодателя на разходи на наемателя за подобрения на наетото имущество, неговото преместване от точка А до точка Б и други подобни. Като правило тези плащания се договарят отделно от наемните плащания в началото или при подновяване на договора за експлоатационен (оперативен) лизинг.

Особеност е, че в практиката се е наложило наемодателите да не са производители или търговци на наетите активи. Обикновено това са лизингови компании или дружества, на които основен предмет на дейност е отдаване на активи на лизинг.

Основните характеристики на проявление на експлоатационния лизинг могат да бъдат систематизирани, както следва:

А) от гледна точка на **наемодателя**:

- наетият актив се записва в счетоводния баланс по сметка „Активи по лизинг“;
- когато наетият актив отговаря на изискванията за амортизируем актив, наемодателят начислява амортизации в съответствие с провежданата амортизационна политика, като амортизациите се изчисляват в съответствие със СС 4 – *Отчитане на амортизациите*;

- разходите на наемодателя (включително първоначалните преки разходи и тези за амортизация), извършени с оглед генерирането на приходи от наем, се признават текущо в отчета за приходите и разходите;
- приходите по лизингов договор се признават по линейния метод за целия срок на договора³;
- наемодателят признава общата сума на плащанията за стимули като намаление на прихода от лизинг (наем) за целия срок на лизинговия договор на линейна база;
- наемодателят може да тества наетия актив за обезценка по реда и условията на СС 36 – *Обезценка на активи*;
- когато наемодател е производител или търговец, към момента на сключване на експлоатационен лизинг **не се признава печалба от продажба**, тъй като **договорът не е еквивалентен на продажба**.

Б) от гледна точка на **наемателя**:

- отчита плащанията по оперативен лизинг като разходи в отчета за приходите и разходите по линейния метод за целия срок на договора;
- отчита отделно от разходите за наем тези разходи, които са свързани с допълнителни плащания (като например за извършване на ремонти и подобрения, за застраховки и поддръжка на лизингования актив и други подобни). Разходите за подобрения на нает актив се отчитат като дълготрайни активи при наемателя;
- разходите по подготовката и сключването на лизинговия договор (комисиони, такси и др.) се отчитат отделно от наема (лизинга) като разходи за текущия период;
- наемателят признава общата сума от получените стимули от наемодателя като намаление на разходите за наем през целия срок на договора на линейна база.

От гледна точка на данъчното законодателство в Закона за корпоративното подоходно облагане се определя различен режим на данъчно третиране на разходите и приходите в зависимост от приложимата счетоводна база при **лизингополучателя**⁴. За предприятията лизингополучатели, които съставят финансовите си отчети на базата на Международните счетоводни стандарти, счетоводно отчетените разходи и приходи във връзка с договори за оперативен (експлоатационен) лизинг не се признават за данъчни цели, като лизингованите активи не са признати за данъчни амортизируеми активи.

³ Освен ако друга системна база е по-представителна и отразява по-точно времевия модел, по който се извлича ползата от лизинговия актив.

⁴ В Закона за корпоративното подоходно облагане се използва терминът „лизингополучател“, който съответства на използвания в СС 17 термин „наемател“.

За предприятията лизингополучатели, които съставят финансовите си отчети на базата на Националните счетоводни стандарти, счетоводно отчетените разходи и приходи във връзка с договори за експлоатационен лизинг се признават за данъчни цели.

За онагледяване на реда за спазване на законовите изисквания и прилагането на счетоводни подходи при отчитането на експлоатационен (оперативен) лизинг ще разгледаме практически пример:

„Фактор-В” ЕООД (наемател) сключва четиригодишен договор за експлоатационен (оперативен) лизинг с „Тони Лизинг енд Рент” ООД (наемодател) за предоставяне на лизинг на нов лек автомобил „Тойота”. Двете търговски дружества са регистрирани по ДДС и прилагат като счетоводна база Националните счетоводни стандарти. Цената на автомобила е в размер на 36 000 лв. с вкл. ДДС (20%). Останалите детайли по сделката са представени в табличен вид:

№ по ред	Вид стойност/услуга	Сума в лв.
1	Авансово плащане – 20%	7200
	Сума за изплащане на лизинг на линейна база	28800
2	Лихва на лизинга в % (фиксирана за срока на лизинга)	3
3	Такса управление – 1,5%, платима еднократно в началото	540
4	Застраховка Каско – 4%	1440
5	Регистрация на МПС в КАТ	50
6	Годишен данък МПС	50

Счетоводното отчитане на наемните отношения е, както следва:

Операция	Наемодател	Наемател
Сключен лизингов договор	Дт с/ка Активи по лизинг Ан. с/ка МПС Тойота Кт с/ки от група ДМА	Дт с/ка Активи по лизинг Ан. с/ка МПС Тойота Кт с/ка Доставчици по доставки при определени условия Ан с/ка Задължения по лизинг
Начисляване на наем за ползване на актива (главница плюс лихва плюс ДДС)	Дт с/ка Клиенти по продажби при определени условия Ан. с/ка Вземания по лизинг Кт с/ка Други приходи от дейността	Дт с/ка Разходи за външни услуги Ан. с/ка Разходи за наем Дт с/ка Разчети по лихви Дт с/ка Начислен ДДС за покупки

Операция	Наемодател	Наемател
	Ан. с/ка Приходи от оперативен лизинг Кт с/ка Разчети по лихви Кт с/ка Начислен ДДС за продажби	Кт с/ка Доставчици по доставки при определени условия Ан. с/ка Задължения по лизинг
Плащане на лизингова вноска (главница плюс лихва)	Дт с/ка Разпл. сметка Кт с/ка Клиенти по продажби при определени условия Ан. с/ка Вземания по лизинг	Дт с/ка Доставчици по доставки при определени условия Ан. с/ка Задължения по лизинг Кт с/ка Разпл. сметка
Актуализиране на остатъка по лизинга	Дт с/ка от група ДМА Кт с/ка Активи по лизинг Ан. с/ка МПС Тойота	Дт с/ка Доставчици по доставки при определени условия Ан. с/ка Задължения по лизинг Кт с/ка Активи по лизинг Ан. с/ка МПС Тойота
.....
Начисляване на амортизации	Дт с/ка Разходи за амортизации Кт с/ка Амортизация на активи по лизинг	-
Отнасяне на амортизацията по функционално предназначение	Дт с/ка Други приходи от дейността Ан. с/ка Приходи от оперативен лизинг Кт с/ка Разходи за амортизации	-
.....
В края на всеки месечен период	Дт с/ка Начислен ДДС за продажби Кт с/ка Начислен ДДС за покупки	Дт с/ка Начислен ДДС за продажби Кт с/ка Начислен ДДС за покупки
.....
В края на всеки отчетен период (година)	Дт с/ка Разчети по лихви Кт с/ка Приходи от лихви	Дт с/ка Разходи по лихви Кт с/ка Разчети по лихви
За отнасяне на разходите за външни услуги (наем плюс лихва) като текущи разходи за дейността	-	Дт с/ка Разходи за дейността Кт с/ка Разходи за външни услуги Ан. с/ка Разходи за наем Кт с/ка Разходи по лихви

Операция	Наемодател	Наемател
.....
Годишно или окончателно приключване на договора за лизинг	Дт с/ка Амортизация на активи по лизинг Ан. с/ка Амортизация на МПС Тойота Кт с/ка Амортизация на ДМА Дт с/ки от група ДМА Кт с/ка Активи по лизинг Ан. с/ка МПС Тойота	Дт с/ка Доставчици по доставки при определени условия Кт с/ка Активи по лизинг Ан. с/ка МПС Тойота

* Важна особеност при наемателя, на която следва да се обърне внимание, е възможността за използване на с/ка Доставчици по доставки при определени условия, когато срокът на експлоатационния договор е до 12 месеца. Респективно при наемодателя за същите условия на наемния договор може да се ползва с/ка Клиенти по продажби при определени условия, с аналитична сметка за съответния нает актив при условията на договор за експлоатационен лизинг. Когато срокът на оперативния лизинг надхвърля 12 месеца, тогава вместо посочените по-горе сметки могат да се използват, както следва:

- при наемателя – с/ка Други заеми и дългове със съответна аналитична с/ка Задължения по оперативен лизинг;
- при наемодателя – с/ка Други дългосрочни финансови активи със съответната аналитична сметка Вземания по оперативен лизинг.

Обикновено месечните наемни вноски се определят от цената на автомобила, предмет на лизинговата сделка, и срока на финансиране. Към месечните вноски се начислява и дължи ДДС. При оперативния лизинг съществува възможност наемодателят да изисква първоначална вноска или парична гаранция по договора. Те се определят като процент от цената на автомобила или като месечни ренти, в зависимост от постигнатата договорка.

Разходите за регистрация, маркировка, вписване на договора за лизинг в Централния регистър за особени залози, разходите за издаване на нотариално заверени пълномощни за управление на МПС в страната и чужбина, както и за допълнително поставяне на аларма са за сметка на лизингополучателя (наемателя). Те не са включени в месечните ренти и се заплащат допълнително при тяхното възникване, но повечето лизингодатели (наемодатели) предоставят възможност на клиентите си да бъдат включени в месечните вноски.

Практика е разходите за данъци за МПС и задължителните застраховки (каска и гражданска отговорност) да се договарят в задължение на лизингополучателя (наемателя), които най-често се плащат извън разходите по лизинговия договор. Като правило те са

задължение на собственика на актива, който в случая е лизингодателят (наеמודателят).

За извършените последващи разходи за актив по експлоатационен лизинг, свързани с икономическото му ползване, като например горива и смазочни материали, гуми, текущи ремонти, подмяна на резервни части и други, при лизингополучателя (наемателя) се съставят счетоводните статии:

Дт с/ки от група Разходи по икономически елементи

Кт с/ка Доставчици

Кт с/ка Материали

Така извършените последващи разходи са за сметка на лизингополучателя (наемателя), с характер на разходи по поддържане и текущ ремонт, които се включват в издръжката на дейността на **лизингополучателя (наемателя)** чрез счетоводната статия:

Дт с/ки от група Разходи за дейността

Кт с/ки от група Разходи по икономически елементи

Ако извършените последващи разходи са с характер на разходи за основен ремонт, те са за сметка на **лизингополучателя (наемателя)** и при него се съставят счетоводните статии:

Дт с/ка Разходи по икономически елементи

Кт с/ка Доставчици

Кт с/ка Материали

За отнасяне на посочените последващи разходи, които могат да доведат до увеличение на стойността на задълженията по лизинг, счетоводните статии са:

Дт с/ка Доставчици по доставки при определени условия

Ан. с/ка Задължения по лизинг

Кт с/ка Разходи по икономически елементи

Когато извършените последващи разходи са с характер на разходи за подобрения:

Дт с/ка Разходи за придобиване на ДМА

Кт с/ки от група Разходи по икономически елементи

Приключването на с/ка Разходи за придобиване на ДМА става с:

Дт с/ка Други дълготрайни материални активи

или

Дт с/ка Активи по лизинг

Ан. с/ка „МПС Тойота“

Кт с/ка Разходи за придобиване на ДМА

Към приключване на лизинговия договор по правило се пристъпва в края на договора или предсрочно в зависимост от клаузите на конкретния договор. В процеса по приключването на договора участват двете страни, които са го сключили. Наемателят връща лизингования актив на наемодателя и преустановява неговото по-нататъшно използване. Обикновено приключва със съставяне на приемо-предавателен протокол, който следва да отговаря на определени изисквания за формат и съдържание. Извършва се оглед на лизингования актив за установяване на съответствието с изискванията и ограниченията по договора.

Например, ако лизингованият актив е лек автомобил, следва да се провери външният му вид (за констатиране на евентуални щети), техническото състояние (за констатиране на правилната му употреба), показанията на километража (за възможна манипулация на показанията му или за съответствие с ограниченията за пробег по лизинговия договор) и много други. В случай на констатирани щети, технически проблеми или надвишен пробег на автомобила те се отразяват в приемо-предавателния протокол. Впоследствие, в съответствие с клаузите на договора, наемодателят има право да фактурира съответни парични компенсации или допълнителни такси към наемателя.

След връщането на лизинговия актив на наемодателя и уреждането на допълнително възникналите парични компенсации се счита, че всички ангажименти на двете страни по договора са изпълнени и същият се прекратява. В интерес на наемателя е да се осведоми и да поиска писмена справка за заличаването на неговото задължение в Централния регистър по особени залози и Централния кредитен регистър от наемодателя.

В заключение следва да се отбележи, че съобразяването с измененията в СС 17 – *Лизинг*, имащи отношение към експлоатационния лизинг, изисква прилагането на практически подходи, които да са съобразени с правната същност на договора за лизинг – взаимоотношения, които не предвиждат прехвърляне на собствеността в края на договора. На практика счетоводната интерпретация е в зависимост от продължителността на договора за експлоатационен лизинг – до края на отчетния период или в повече от един отчетен период, както и от приложимата счетоводна база – по МСС или НСС.

Библиографска справка:

1. Дурин, С. и колектив. *Пътеводител на транспортните фирми: данъци и счетоводство, труд и осигуряване*. РС Издателство и Бизнес Консултации, 2019, ISBN 978-619-7028-73-7, стр. 150 – 161.

2. Закон за данъка върху добавената стойност, обн., ДВ, бр. 63/04.08.2006 г., посл. изм. и доп., ДВ, бр. 104/08.12.2020 г.

3. Закон за корпоративното подоходно облагане, обн., ДВ, бр. 105/22.12.2006 г., посл. изм., ДВ, бр. 110/29.12.2020 г.

4. Закон за счетоводството, обн., ДВ, бр. 95/08.12.2015 г., посл. доп., ДВ, бр. 107/11.12.2020 г.

5. Правилник за прилагане на ЗДДС, обн., ДВ, бр. 76/15.09.2006 г., посл. изм., ДВ, бр. 57/26.06.2020 г.

6. Правилник за устройството и дейността на Централния регистър на особените залози към Министерство на правосъдието, обн., ДВ, бр. 27/01.04.1997 г., посл. изм., ДВ, бр. 31/30.03.2001 г.

7. Наредба № Н-3 от 31 юли 2020 г. за воденето, съхраняването и достъпа до Централния регистър на особените залози, обн., ДВ, бр. 71/11.08.2020 г.

8. Счетоводен стандарт 17 – Лизинг, приет с ПМС № 46/21.03.2005 г., обн., ДВ, бр. 30/07.04.2005 г., посл. изм., ДВ, бр. 15/19.02.2019 г.

ACCOUNTING APPROACHES WHEN REPORTING OPERATING LEASING UNDER THE CONDITIONS OF ACCOUNTING STANDARD 17 LEASING IN A TRANSPORT ENTERPRISE

Assoc. Prof. Valentina Staneva, PhD

Todor Kableshkov

University of Transport, Sofia

Keywords:	Summary
<p><i>Operating lease</i></p> <p><i>Accounting approaches</i></p> <p><i>Transport company</i></p> <p><i>Lessee</i></p> <p><i>Lessor</i></p> <p>JEL: M41</p>	<p><i>Leasing contracts are an established way to ensure the economic activity in transport companies. As of January 1, 2019, the new IFRS 16 Leasing came into force, which introduced new principles for recognition, measurement and presentation of leasing transactions.</i></p> <p><i>The subsequent update of the National Accounting Standard 17 Leasing, introduced the condition for recognition of expenses and revenues under operational (operating) leasing to be carried out on a straight-line basis for the entire period of its validity (including when not carried out on this basis), unless other systematic basis is more representative and more accurately reflects the time pattern of use of the asset subject to operating lease.</i></p> <p><i>The purpose of this report is to present accounting approaches for interpretation and possibilities for practical application of the change under the terms of operating leases, as well as their disclosure in the financial statements of a transport company in accordance with the new requirements of NAS 17 Leasing.</i></p>